

Mudanya'dan Lozan'a Amerikan Basınında İsmet Paşa (11 Ekim 1922 – 20 Kasım 1922) ¹

Mekki ULUDAĞ ²

Başvuru Tarihi: 29.12.2022

Kabul Tarihi: 25.10.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

İsmet Paşa, askerî kişiliğinin yanı sıra siyasi kimliği ile ön plana çıkan ve dünya kamuoyu tarafından tanınan bir devlet adamıdır. Mudanya Konferansı sırasındaki başarılarının yanı sıra Dışişleri Bakanı olarak Lozan Konferansı'na katılan heyetin baş delegeliğine getirilmesi siyasi kişiliğinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu süreçte birlikte İsmet Paşa, Türkiye'nin yanı sıra dünya kamuoyu tarafından da yakından takip edilen bir figür hâline dönüşmüştür. Özellikle Amerikan basını İsmet Paşa'yı ilgiyle izlemeye başlamış, askerî ve siyasi başarılarının yanında İsmet Paşa'nın kişisel özelliklerini de gazete sütunlarına taşımıştır. Yapılan literatür taramasında Mudanya Mütarekesi ile Lozan Konferansı arasında geçen dönem boyunca Amerikan basınının İsmet Paşa'ya yönelik izlenimlerini ortaya koyan bilimsel bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çalışmada ilgili dönemde Amerikan basınında İsmet Paşa ve Türkiye'nin Mudanya ve Lozan konferanslarına katılım süreçleri ile ilgili yer alan haber/yazılar incelenmiştir. Buradan hareketle Amerikan basınının İsmet Paşa hakkındaki izlenimlerini ve Türkiye'ye yönelik görüşlerini ortaya koymak, böylelikle literatüre katkı sunmak amaçlanmıştır. Çalışmada literatür taraması, arşiv araştırması ve doküman analizi yöntemleri kullanılarak gazetelerden elde edilen bilgi ve veriler irdelenmiştir. Çalışmada, Mudanya Mütarekesi'nden Lozan Konferansı'na uzanan süreçte İsmet Paşa'nın Amerikan basını tarafından yakından takip edildiği anlaşılmış, ayrıca sergilediği kendinden emin, kararlı ve ciddi duruşla Türkiye'yi başarılı bir şekilde temsil ettiği yönünde kamuoyu oluşturulmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İsmet Paşa, Amerikan Basını, İsmet İnönü, Mudanya, Lozan

Atıf: Uludağ, M. (2023). Mudanya'dan Lozan'a Amerikan basınında İsmet Paşa (11 Ekim 1922 – 20 Kasım 1922). *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(4), 1313-1332.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mekki.uludag@dicle.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6557-7917

Ismet Pasha in the American Press from Mudanya to Lausanne (11 October 1922 – 20 November 1922)

Mekki ULUDAĞ³

Submitted by: 29.12.2022

Accepted by: 25.10.2023

Article Type: Research Article

Abstract

Ismet Pasha stands out with his political identity, and military personality and is known by the world's public opinion. Besides his achievements in the process of the Mudanya Armistice, his appointment as the chief delegate of Turkey that participated in the Lausanne Conference as the Minister of Foreign Affairs was effective in shaping his political personality. With this process, Ismet Pasha has become a figure closely followed by Turkey and world public opinion. In particular, the American press began to watch Ismet Pasha with interest and carried the personal characteristics and military and political achievements of Ismet Pasha to the newspaper columns. In the literature review, no scientific study was found that revealed the impressions of the American press on Ismet Pasha from the Mudanya Armistice to the Lausanne Conference. From that, the news/articles related to the participation of Ismet Pasha and Turkey in the Mudanya and Lausanne conferences in the American press were examined. Based on these news/articles, it was aimed to reveal the impressions of the American press about Ismet Pasha and his views on Turkey and thus contribute to the literature. The information and data obtained from the newspapers included in the study by using literature review, archive research and document analysis methods. Herewith, it was concluded that Ismet Pasha was closely followed by the American press from the Armistice of Mudanya to the Lausanne Conference and that he attempted to create a public opinion that successfully represented Turkey with his self-confident, determined and serious stance.

Keywords: *Ismet Pasha, American Press, Ismet Inonu, Mudanya, Lausanne*

³ Dicle University, Faculty of Letters, Department of History, mekki.uludag@dicle.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6557-7917

Giriş

İsmet Paşa (İnönü) (1884-1973), Milli Mücadele'nin en önemli komutanlarından biri olarak Cumhuriyet tarihinde yerini almıştır. Birinci ve İkinci İnönü Muharebelerindeki başarılarının ardından 4 Mayıs 1921'de Garp (Batı) Cephesi komutanlığına getirilmiş ve Büyük Taarruza bu görevle katılarak 30 Ağustos 1922'de Yunanlılara karşı kazanılan askerî zaferde önemli bir pay sahibi olmuştur. Bu durum üzerine İsmet Paşa, Mustafa Kemal Paşa tarafından olağanüstü yetkilerle görevlendirilerek ateşkes yapılması amacıyla 3 Ekim'de başlatılan Mudanya görüşmelerine Türk tarafını temsil etmek üzere gönderilmiştir (Tansel, 1974, s. 212). Mudanya'da bir tarafta Türkiye adına General İsmet Paşa bulunurken, müttefik delegeleri arasında İngiltere adına General Harington, İtalya adına General Mombelli ve Fransa adına General Charpy yer almıştır. Dolayısıyla müzakereler konferansın başından sonuna dek İsmet Paşa ile adı geçen yabancı devlet delegeleri arasında geçmiş ve gelişmeler anbean dünya basınına yansımıştır. İsmet Paşa, tek başına mücadele ettiği müttefik delegelerine karşı Mudanya Mütarekesi'ni başarı ile tamamlamış ve mütareke, Türkiye adına büyük bir kazanç sayılmıştır. Bunun bir sonucu olarak İsmet Paşa ön plana çıkmış ve dünyadaki tanınırlığı artmıştır (Bilsel, 1998, s. 21).

Mudanya Mütarekesi'nden sonraki süreçte İngiltere, Fransa ve İtalya, Türkiye ile yapılacak barış konferansının İsviçre'nin Lozan kentinde yapılmasına karar vermiş ve ortak bir nota ile Türkiye adına hem İstanbul hem de Ankara Hükûmeti'ni Lozan'a davet etmişlerdir. Türkiye adına söz söyleme hakkının sadece Ankara'daki mecliste olduğunu kesin olarak ifade etmiş olan Mustafa Kemal Paşa'ya TBMM'de büyük destek verilmiş ve bunun üzerine saltanat kaldırılmıştır. Böylece Türkiye adına resmî temsil hakkı sadece Ankara Hükûmetine ait olmuş ve Ankara Hükûmeti, müttefiklere verdiği cevapta Lozan'daki barış görüşmelerine katılmayı kabul ettiğini bildirmiştir (Atatürk, 1927, s. 501). Ardından Türkiye'yi temsil edecek heyete kimlerin katılması gerektiği görüşülmüş, Mustafa Kemal Paşa'nın önerisi üzerine baş delege olarak İsmet Paşa'nın Lozan'a gitmesine karar verilmiştir. Müttefik ortak notasına göre konferansa katılacak olan devletler, biri ilgili devletlerin hükûmet üyesi olmak üzere iki kişi ile temsil edilebileceklerdir. O sırada henüz ordudaki görevine devam etmekte olan İsmet Paşa askerlik görevinden çekilmiş ve Dışişleri Bakanlığı görevinden sağlık sorunları gerekçesiyle istifa etmiş olan Yusuf Kemal Bey'in yerine dışişleri bakanı olarak atanmıştır. Böylece İsmet Paşa'nın Yakın Doğu Sorunları Üzerine Lozan Konferansı'na Türkiye adına gitmesinin önünde hiçbir resmî engel kalmamıştır (Turan, 2000, s. 42).

İsmet Paşa ile birlikte Lozan Konferansı'na gidecek olan heyet TBMM'de seçilmiş ve konferansa katılmak üzere Ankara'dan ayrılmıştır. İsmet Paşa, Lozan'a gitmeden önce birkaç gün boyunca İstanbul'da kalmış ve saltanat henüz kaldırıldığı için orada ortaya çıkmış olan şehrin yönetimine ilişkin sorunların çözümüne yardım etmiştir. Ardından konferansa katılmak üzere 10 Kasım'da İstanbul'dan hareket etmiştir. İsmet Paşa yolda olduğu sırada barış konferansının ertelendiğini öğrenmiş, bu durumun ciddi sorunlara sebep olabileceğini Amerikan basın mensupları ile yaptığı bir görüşmede dile getirmiştir. 12 Kasım akşamı Lozan'a varmış olan İsmet Paşa, Lozan'da olduğunu derhâl İngiliz, Fransız ve İtalyan hükûmetlerine telgraf ile bildirmiş ve konferansın bir an önce başlamasını talep etmiştir. İsmet Paşa, Lozan'da düzenlediği basın toplantısında gazetecilerin sorularını cevaplamış ve ayrıca Türkiye'nin taleplerini dile getirmiştir. Fransız Başbakan Henri Poincaré tarafından Paris'e davet edilmiş olan İsmet Paşa, kendisi ile görüşmek üzere Lozan'dan hareketle Paris'e gitmiştir (Sonyel, 2006, s. 40). Görüşme sonrasında Paris'te bir basın toplantısı düzenleyen İsmet Paşa yaptığı açıklamada Poincaré ile verimli bir görüşme gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Toplantıda gazetecilerin sorularını yanıtlamış olan İsmet Paşa, barış konferansının en kısa süre içerisinde başlaması gerektiğini, aksi hâlde ciddi sorunların baş göstereceğini bir kez daha dile getirmiştir. İsmet Paşa, Paris'teki basın toplantısı sırasında, müttefiklerin konferansa ortak bir mutabakat metnini hazırlayarak onu Türkiye'ye dikte etmek istemeleri durumunda kendilerinin konferansa katılmayacaklarını da bildirmiştir (Jaeschke, 1989, s. 5).

Paris seyahatinin ardından tekrar Lozan'a geçen İsmet Paşa'yı her adımında bir gazeteci ordusu takip etmiştir. Lozan Konferansı başlamadan bir gün önce bir basın toplantısı daha yapmış olan İsmet Paşa, tam bağımsız ve mutlak egemen bir Türkiye'den başka bir seçeneği kabul etmeyeceklerini, kapitülasyonların kesin olarak kaldırıldığını ve Türkiye'nin galip devlet olarak Lozan'da bulunduğunu, bu nedenle şartların diğer mağlup Balkan ülkelerinin şartlarından farklı olduğunu ve müttefiklerin bu gerçeğe göre hareket etmeleri gerektiğini ifade etmiştir (İnönü, 1998, s. 35). Gerek Türkiye ve gerekse dünya basını süreci yakından izleyerek gelişmeleri aktarmıştır. Özellikle Amerikan basını süreçle ilgili pek çok ayrıntıyı başta Amerikan halkı olmak üzere okuyucularla buluşturmuştur.

Yapılan literatür taramasında Mudanya Mütarekesi'nden Lozan Konferansı'na uzanan süreçte Amerikan basınının rolü ve önemini ortaya koyan bilimsel bir çalışmaya rastlanamamıştır. Buradan hareketle bu araştırmada, Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasından Lozan Barış Konferansı'nın açılışına uzanan süreçte, 11 Ekim – 20 Kasım 1922 tarihleri arasında Amerikan basınında İsmet Paşa ile ilgili çıkan haberler ele alınmıştır. Yöntem olarak literatür taraması, arşiv araştırması ve doküman analizi kullanılmıştır. Basın arşivi taramasında Amerikan basınından *Chicago Tribune*⁴, *Daily News*⁵, *Fall River Globe*⁶, *The Boston Globe*⁷, *The Bristol Herald Courier*⁸, *The Brooklyn Daily Eagle*⁹, *The Buffalo News*¹⁰, *The La Crosse Tribune*¹¹, *The Los Angeles Times*¹², *The New York Daily News-Times*¹³, *The New York Times*¹⁴, *The North Adams Transcript*¹⁵, *Times Herald*¹⁶, *New York Herald*¹⁷ ve *New York Tribune*¹⁸ olmak üzere on beş gazeteden elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Bu gazeteler, yayımlandıkları bölgenin en büyük tirajlı gazeteleri oldukları, çoğunlukla günlük yayın yaptıkları ve İsmet Paşa'yı yakından takip ettikleri için tercih edilmiştir. İncelenen gazetelerin yarısından fazlasının Demokrat Parti destekçisi olduğu, geri kalanların Cumhuriyet Partisi taraftarı oldukları anlaşılabilir. İsmet Paşa'ya ilişkin haberlerde daha ziyade Amerikan menfaatlerine göre yayın yaptıkları anlaşılmıştır. Doküman analizi yöntemi kullanılarak bu gazetelerden elde edilen bilgi ve veriler, çalışmaya aktarılmıştır. İsmet Paşa'nın Amerikan basınında sık olarak yer alması, Ankara Hükümeti'nin Lozan Konferansı'na davet edilmesi ve kendisinin de Türkiye'yi temsil edecek heyetin baş delegeşi olarak seçilmesiyle başlamıştır.

Ankara Hükümeti'nin Lozan'a Davet Edilmesi ve İsmet Paşa'nın Baş Delege Seçilmesi

Mudanya Mütarekesi imzalandıktan hemen sonra müttefik devletler ile Türkiye arasında yapılacak olan barış antlaşmasının hazırlıklarına başlanmıştır. Konferansın yeri için İzmir, Büyükkada, İstanbul ve Üsküdar gibi yerler teklif edilmişse de müttefikler tarafından konferansın İsviçre'nin Lozan kentinde yapılmasına karar verilmiştir (TBMMGCZC, 1922, s. 997). Konferansa katılacak ülkelerin, biri hükümet üyesi ve bir de bakan olmak üzere iki temsilci ile katılmaları kararlaştırılmıştır. İngiltere, Fransa ve İtalya devletlerinin ortak notasıyla 27 Ekim 1922 tarihinde Türkiye adına hem Ankara Hükümeti hem de İstanbul Hükümeti, Lozan

⁴ İlk sayısı 10 Haziran 1847 tarihinde Chicago'da yayınlanmış olan gazete, yayın hayatına devam etmektedir.

⁵ Amerika'nın yüksek tirajlı gazetelerinden biri olup 1919 yılında yayına başlamıştır ve günümüzde yayın hayatına devam etmektedir.

⁶ 1885 yılında yayın hayatına başlamış olan gazetenin son sayısı 1929 yılında yayınlanmıştır.

⁷ 1872 yılında yayına başlamış olup yayın hayatına devam etmektedir.

⁸ Bristol'da 1907 yılında yayına başlayan gazetenin yayın hayatı 1985 yılında son bulmuştur.

⁹ İlk sayısı 26 Ekim 1841 tarihinde New York, Brooklyn'de yayınlanmış olan gazetenin son sayısı ise 25 Haziran 1963 tarihinde yayınlanmıştır.

¹⁰ Yayın hayatına New York, Buffalo'da 1873 yılında başlamış olup günümüzde de devam etmektedir.

¹¹ La Crosse kentinde 1904 yılında yayına başlayıp günümüzde yayın hayatına devam etmektedir.

¹² 4 Aralık 1881 tarihinde Los Angeles'ta yayın hayatına başlayan gazete günümüzde de yayın hayatına devam etmektedir.

¹³ 1913 yılından beri yayına devam etmektedir.

¹⁴ Amerika'nın en yüksek tirajlı gazetelerinden olup yayın hayatına 18 Eylül 1851 tarihinde başlamış olan gazetenin yayını devam etmektedir.

¹⁵ 1895 yılında yayına başlayan gazetenin yayın hayatı 1969 yılında sona ermiştir.

¹⁶ İlk sayısı 4 Nisan 1910 tarihinde yayınlanmış olan gazetenin yayın hayatı hâlen devam etmektedir.

¹⁷ 1835 yılında yayın hayatına başlamış olup o dönemde Amerika'nın günlük yayın yapan önemli gazetelerinden biridir. Gazete, 1924 yılında yayın hayatına son vererek *New York Tribune* gazetesine birleşmiş ve ondan sonra *New York Herald Tribune* adıyla 1966 yılına dek yayını sürdürmüştür.

¹⁸ 1841 yılında yayın hayatına başlamış olup o dönemde Amerika'nın günlük yayın yapan önde gelen gazetelerinden biridir. Gazete, 1924 yılında yayın hayatına son vererek *New York Herald* gazetesine birleşmiş ve ondan sonra *New York Herald Tribune* adıyla 1966 yılına dek yayına devam etmiştir.

Konferansı'na davet edilmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa, İstanbul Hükûmeti'nin Türkiye'yi temsil etmesinin söz konusu olamayacağını kesin olarak ifade ederken TBMM'de konu ile ilgili yapılan müzakereler saltanatın kaldırılması ile sonuçlanmıştır. Böylece Lozan Konferansı'na Türkiye adına sadece Ankara Hükûmeti temsilcilerinin katılacağı kesinleşmiştir. Konferansta Türkiye'yi temsil etmek üzere Başbakan Rauf Bey (Orbay) ile Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey (Tengirşenk) gibi isimler zikredilmişse de Mustafa Kemal Paşa'nın önerisi ile İsmet Paşa'nın *baş delege* olarak Lozan'a gitmesine karar verilmiştir (Sonyel, 1991, s. 290). Bunun üzerine Yusuf Kemal Bey, sağlık sorunlarını gerekçe göstererek istifa etmiş ("Yusuf Kemal Bey", 1922) ve onun yerine İsmet Paşa Dışişleri Bakanı olarak atanmış ("Turks agree to peace", 1922), hemen ardından Meclis'te yapılan oylama sonucunda Lozan'a gidecek olan Türk heyetinin başkanı olarak seçilmiştir ("Millî hükûmetimizin", 1922). Ardından Lozan'da müttefiklere sunulacak olan ve Türkler için önem arz eden konuları belirlemeye, bu amaçla bir protokol hazırlamaya başlamıştır (Brown, 1922, s. 2). Dışişleri Bakanı İsmet Paşa, TBMM'de Türkiye'nin Lozan Konferansı'nda izleyeceği tutuma yönelik yapmış olduğu ilk konuşmasında, konferansta üzerinde durulacak hususları izah etmiştir (TBMMZC, 1922, s. 251).

Konuyla ilgili olarak *The Brooklyn Daily Eagle*'da yer alan bir habere göre İsmet Paşa, Türk ordusunun Avrupa'nın en güçlü ordusu konumunda bulunduğunu ve önüne çıkacak tüm güçlükleri yenecek güçte olduğunu belirttikten sonra şayet gerekirse ordunun savaşıma devam edebilecek bir durumda olduğunu da vurgulamıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin tavrının sorunların barışçıl yollardan çözümünden yana olduğunu ve askerlerin evlerine dönerek hak ettikleri şekilde dinlenmelerini arzuladıklarını da dile getirmiştir. Haberin yazarı, İsmet Paşa'nın konuşmasından, Misak-ı Millî belgesindeki esaslar müttefikler tarafından kabul edilmedikçe yeni bir savaşın çıkma ihtimalinin yüksek olduğu sonucunun çıkarılabileceğini belirtmiştir ("Peace in near east", 1922). Yazar, Türkiye'nin konferanstaki tutumuna yönelik bir tahminde bulunmuştur. Müttefik devletler tarafından Lozan Konferansı'nın 13 Kasım 1922 tarihinde başlatılması kararlaştırılmış ve konferans için gerekli hazırlıkların yapılması amacıyla karar İsviçre Hükûmeti'ne bildirilmiştir. Buna göre konferansa İngiltere, Fransa, İtalya, Türkiye, Yugoslavya, Romanya ve Yunanistan devletlerinin temsilcileri katılacaklardır (Near East conference, 1922).

İsmet Paşa'nın Lozan Konferansı'na baş delege olarak katılmasına dair yetki belgesi Başbakan Rauf Bey tarafından imzalanmış ve İsmet Paşa'nın görevlendirilmesi kesinleşmiştir (Sarıhan, 1996, s. 788). İsmet Paşa ile birlikte heyette yer alacak olan delege ve danışmanlar için 3 Kasım 1922 tarihinde TBMM'de oylama yapılmış ve böylece Lozan'da Türkiye'yi temsil edecek olan heyet belirlenmiştir (TBMMZC, 1922, s. 378).

İsmet Paşa'nın Ankara'dan İstanbul'a Gitmesi ve İstanbul'daki Faaliyetleri

İsmet Paşa başkanlığındaki heyet 6 Kasım 1922 tarihinde Lozan'a gitmek üzere Ankara'dan ayrılmış ve 7 Kasım'da İstanbul'a varmıştır. Bu tarihten birkaç gün önce TBMM tarafından saltanat kaldırıldığı için İstanbul'da henüz düzen tam olarak sağlanabilmiş değildir. Bu nedenle İngiliz, Fransız ve İtalyan hükûmetleri, İstanbul'daki müttefik yüksek komiserlerinin şehirde düzeni sağlamak için gerekirse olağanüstü hâl ilan etme yetkisine sahip kılınmaları konusunda anlaşmaya varmış olup, bu ortak karara yönelik talimatlar İstanbul'daki müttefik komiserlerine gönderilmiştir. Müttefik yüksek komiserleri, İstanbul'a gelmiş olan İsmet Paşa ile görüşerek şehirde bir an önce düzen sağlanmasını ve Mudanya Mütarekesi'nin şartlarına uygun davranılmasını talep etmişlerdir ("Allied ultimatum", 1922). Müttefiklerin Lozan Barış Antlaşması imzalanıncaya kadar İstanbul'dan ayrılmamakta kararlı oldukları ve gerekirse bunu Fransız askerleri ile İngiliz deniz kuvvetlerinin ortak harekâtıyla zorla sağlamak konusunda uyum içinde buldukları anlaşılmıştır. İstanbul'daki hassas durum dolayısıyla İngiliz Hükûmeti'nin Lozan Konferansı'nın ertelenmesine yönelik talebi Fransız Başbakan Poincaré tarafından reddedilerek konferansın bir an önce başlatılması istenmiştir. İngilizlerin konferansın

ertelenmesine yönelik taleplerine İsmet Paşa tarafından sert bir karşılık verilerek böyle bir tutumun Ankara tarafından düşmanlık işareti olarak algılanacağı ve konferansın en kısa sürede başlaması gerektiği ifade edilmiştir (“British and Turks”, 1922). İsmet Paşa, mutabık kalınan tarihte konferansın başlamasında ısrar etmiştir.

The New York Times'in bir haberine göre Paris'teki Ankara Hükûmeti temsilcileri, Mustafa Kemal Paşa tarafından hiçbir zaman müttefiklere yönelik bir saldırı emrinin verilmeyeceğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte İstanbul'daki yerel güçlerin müttefik işgal kuvvetlerine saldırılar gerçekleştirebileceklerini, böyle bir durumda aşırı milliyetçilerin ısrarı sonucunda Mustafa Kemal Paşa'nın da durumu sahiplenmek zorunda kalabileceğini ileri sürmüşlerdir. Hatta Ankara Hükûmeti'nin İstanbul yöneticisi Refet Paşa, Fransız ve İngiliz gümrük çalışanlarını yerlerinden çıkartarak ortak müttefik idaresinin yerine Türk idaresini tesis etmek yönünde tehditler savurmuştur. Ayrıca Boğazlardan geçecek olan tüm savaş gemilerinin geçişlerinin Türk idaresinin iznine tabi olacağını ileri sürmüştür. Müttefik generalleri ise bu tehditlerin kabul edilemez olduğunu, işgal devam ettiği sürece bölgedeki gümrük idaresinin müttefiklerin kontrolü altında olacağını belirtmişlerdir. Müttefiklere göre Boğazlardan geçiş konusunda Mondros Mütarekesi hükümleri geçerli olduğundan gemilerin geçişi için herhangi bir izin alınmasına da gerek yoktur. Paris'teki diplomatik çevrelere göre Lozan'a gitmek üzere İstanbul'a gelmiş olan Ankara Hükûmeti Baş Delegatesi İsmet Paşa ile İstanbul müttefik komiserleri arasında yapılacak olan bir görüşmede İstanbul'daki sorunların çözümüne yönelik olumlu adımlar atılacaktır. İstanbul'daki bu sorunlardan dolayı Paris'te Mustafa Kemal Paşa'ya olan destek azalırken birçok kişi tarafından Poincaré'e ara buluculuk rolünü bırakması ve müttefik ortak çıkarlarının savunulması için İngiltere ile birlikte hareket etmesi yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur. Paris'te politik durum her geçen gün Türkler'in aleyhine bir pozisyona dönüşürken Fransız Hükûmeti tarafından İstanbul Fransız Yüksek Komiseri'ne Mudanya Mütareke hükümlerinin eksiksiz uygulanması talimatı verilmiştir. Lozan'da Fransa'yı, İstanbul eski büyükelçisi ve eski senato üyesi Maurice Bompard ile Fransa'nın İtalya büyükelçisi Camille Barrère'in temsil etmeleri kararlaştırılmıştır (Unity of Allies”, 1922). Bu haberden, Fransız Hükûmeti'nin konferans öncesinde yoğun baskı altında olduğu sonucu çıkarılabilir.

Amerikan basınından pek çok gazete konferansa uzanan süreci mercek altına almıştır. *The New York Times*'ta 8 Kasım'da çıkan bu haberden sonra bu kez ertesini gün *Times Herald*'a yansıyan bir haberde ise, Ankara Hükûmeti temsilcisi İsmet Paşa'nın İstanbul'da olduğu ve yakın zaman içerisinde Lozan'a hareket etmesinin beklendiği ve Paşa'nın konferans tarihi netleştikten sonra Lozan'a hareket edeceğinin tahmin edildiği öne sürülmüştür. Habere göre, konferans için 20 Kasım tarihi konuşulmaktadır. Bir İngiliz askerinin öldürülmesinin dışında ciddi bir olayın yaşanmadığı İstanbul'da durum sakin olup İsmet Paşa şehre gelmesinin ardından yaşanan gelişmelerden, Türk tarafının İstanbul ve Boğazlara yönelik taleplerinde yumuşamaya gidebilecekleri konuşulmaktadır. Bunun yanı sıra, Lozan Konferansı'nın ertelenmesi durumunda Ankara Hükûmeti'nin tavrını sertleştirebilmesi söz konusudur (“Turkish situation”, 1922). *Fall River Globe*'da yer alan bir habere göre ise İsmet Paşa, konferansın ertelenmesinin bir felakete sebep olabileceğini ve bunun Ankara Hükûmeti tarafından müttefiklerin sorumluluklarını yerine getirmekten kaçındıkları ve Mudanya hükümlerini uygulamadıkları şeklinde algılanabileceğini ifade etmiştir (“Delay means disaster”, 1922). İsmet Paşa, basına verdiği demeçlerinde konferansın açılışının ertelenmesini eleştirmeye devam etmiştir.

The New York Times'a göre, dile getirilen nedenlerden dolayı Fransız Hükûmeti, konferansın belirlenen zamanda, bir başka ifadeyle 13 Kasım 1922 tarihinde başlaması için çaba göstermiştir. İngiliz Hükûmeti, yaklaşan seçimleri bahane göstererek konferansın ertelenmesini talep etmişse de Fransızlar İsmet Paşa'dan gelen uyarıyı kendilerine sunarak ertelemenin iyi bir fikir olmayacağını bildirmişlerdir. İtalya Başbakanı

Mussolini, müttefiklerin Türkiye'ye karşı birleşik bir cephe şeklinde hareket etmeleri gerektiğini ileri sürerek İstanbul İtalyan Yüksek Komiseri'ne bu yönde talimat vermiş, barış konferansının ertelenmemesi gerektiğini ancak çok gerekiyorsa kısa bir süre için ertelenebileceğini bildirmiştir. Mussolini'ye göre Türkiye'nin Yunanistan'ı yenmiş olması müttefikleri yendiği anlamına gelmemektedir (James, 1922, s. 3). Mussolini'nin bu sözlerinden, İtalya'nın konferansta Türkiye'ye karşı sert bir muhalefete hazırlandığı sonucu çıkarılabilir.

İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon, Fransa ve İtalya'nın aceleci tutumunu eleştirmiş, öncelikle müttefikler arasında ortak bir tutum belirlenmesini, ardından Lozan'a gidilmesini önermiştir. Curzon'a göre konferansta konuşulacak esas konularda müttefikler arasında ortak bir tutum belirlenmeden koşutarak Lozan'a gitmenin bir anlamı yoktur, öyle bir durum sadece Türklere yarayacaktır. Fransız Hükûmeti, Curzon'un açıklamalarından sonra konferansın 20 Kasım'a ertelenmesinin kabul edilebileceğini, asıl olarak resmî tarih olan 13 Kasım'da konferansın başlamasının tercih edildiğini duyurmuştur. Bununla birlikte, Fransız Başbakan Poincaré, konferansın ertelenmesi hâlinde Türklerin bunu bir avantaja çevirmek için çabalayacaklarını, tüm heyetin veya bir kısmının Paris'e hareket edebileceğini ve durumdan fırsat çıkarmaya çalışacaklarını ileri sürmüştür. Bunun üzerine İstanbul'da İngiliz General Harington ile görüşmüş olan İsmet Paşa, konferansın gecikmesinden şikâyet ederek ertelenmenin ciddi anlamda sıkıntı oluşturacağını bildirmiştir ("Allies demand", 1922). Ardından yanındaki heyet ile birlikte İstanbul'dan ayrılmış olan İsmet Paşa, 13 Kasım'da başlaması planlanmış olan konferansa katılmak üzere Lozan'a hareket etmiştir. Konferansın ertelenmesi kesinleştiği hâlde Lozan'da bazı alt düzey yetkililerin İsmet Paşa ve beraberindeki heyeti karşılamak üzere bulunacakları tahmin edilmiştir ("Allies split", 1922). İstanbul'dan Lozan'a hareket etmeden önce *Associated Press*'e konuşmuş olan İsmet Paşa, Türkiye olarak samimi bir şekilde barış talebinde bulduklarını, müttefiklerin makul tutum takınmaları durumunda bunun mümkün olabileceğini dile getirmiştir. İsmet Paşa, Lozan'a giderken Sofya'da verilen mola sırasında yaptığı açıklamada Bulgaristan ile iyi ilişkiler içinde olduklarını ve Batı Trakya sorununun Lozan Konferansı'nda makul bir çözüme ulaştırılmasını ümit ettiğini ifade etmiştir (James, 1922, s. 3).

İngiliz Hükûmeti, Fransız Hükûmeti'nden Lozan Konferansı'nın ertelenmesini talep etmiş, Fransa bu talebi kabul etmek durumunda kalmış, konferans için 20 Kasım 1922 tarihi kararlaştırılmıştır. Ona rağmen İsmet Paşa Lozan'a gitmek üzere beraberindeki heyet ile birlikte İstanbul'dan Lozan'a hareket edince Fransız Başbakan Henry Poincaré tarafından Fransız heyetine hazır olma ve 13 Kasım'da konferansa katılma talimatı verilmiştir (Wales, 1922, p. 5). İngiliz Hükûmeti'nin o tarihte konferansa katılmayacağını kesin bir şekilde ifade etmesi üzerine Fransız Hükûmeti geri adım atmak zorunda kalmış, yola çıkmak üzere hazırlanmış olan Fransız heyetine hareket etmeme talimatı verilmiştir. Bu gelişmelerden haberdar olan İsmet Paşa'nın Lozan'a vardığından sonra orada durmayarak Paris'e geçeceği ve Fransızlarla bazı ön görüşmelerde bulunacağı bildirilmiştir. Bu gelişme Londra'da kaygıyla karşılanmıştır. Ona göre muhtemel bir Türk-Fransız anlaşması ve bunun müttefiklerce bilinmemesi barış konferansında antlaşma sağlanmasını zorlaştıracaktır (James, 1922, s. 2).

İsmet Paşa'nın Lozan'a Gitmek Üzere İstanbul'dan Ayrılması ve Lozan'daki İlk Temasları

İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyeti 10 Kasım 1922 tarihinde Lozan'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmıştır ("İsmet goes to meeting", 1922). İsmet Paşa Lozan'a gitmek üzere yola çıkacaklarını bildirdiğinde, İngiltere'nin İstanbul Yüksek Komiseri Horace Rumbold, kendisine gitmemesini, konferansın kararlaştırılan tarihten geç bir tarihte başlayacağını, konferans tarihi belli olduktan sonra gitmesinin daha uygun olacağını söylemiştir. İsmet Paşa, konferansın ertelendiğine dair Ankara'ya resmî bir tebligat yapılmadığını, bu durumda gitmelerinin daha uygun olacağını belirterek Rumbold'a cevap vermiştir (Meslicott et al, 1972, p. 246). Lozan'a giderken trende konferansın ertelendiğini öğrenmiş olan İsmet Paşa, gazetecilere yapmış olduğu açıklamada konferansın ertelenmesinden dolayı büyük bir şaşkınlık içinde olduğunu, erteleme kararını çok yanlış

bulduğunu, bu kararı alanların ağır sorumluluk sahibi olduklarını ifade etmiştir (“Turks reach Lausanne”, 1922). İsmet Paşa, Ankara Hükûmeti olarak kendilerinin üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirdiklerini, uygulaması oldukça güç olduğu hâlde zafer kazanmış bir ordunun tamamını başkentleri İstanbul’u görecekları noktalarda belettiklerini belirtmiştir (Fendrick, 1922, s. 2). İsmet Paşa’ya göre konferans bir an önce başlamalıdır aksi hâlde her geçen an çatışma ihtimalini arttırmaktadır. İsmet Paşa Lozan’a vardığı zaman Fransız Başkonsolosu tarafından Paris’e davet edilmiş ve bu durum karşısında şaşırmış, heyeti ile müzakere ettikten sonra davete yanıt vereceğini bildirmiştir (“İsmet reaches Lausanne”, 1922). Habere göre İsmet Paşa ve beraberindeki heyetin Lozan’a varmış olmaları, barış konferansının gerçekleşeceğine dair ilk önemli işaret olmuştur.

İsmet Paşa 12 Kasım 1922 tarihinde Lozan’a varır varmaz, İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon, Fransa Başbakanı Henri Poincaré ve İtalya Başbakanı Benito Mussolini’ye göndermiş olduğu telgraflar vasıtasıyla kendisinin Lozan’da olduğunu bildirmiştir. Bir gün sonra Lord Curzon ve Henri Poincaré tarafından İsmet Paşa’ya gönderilen cevabi telgraflarda konferansın ertelendiği, kendilerinin bu durumdan üzüntü duydukları ve konferansın bir hafta sonra başlamasını umut ettikleri ifade edilmiştir. Yani konferansın planlanan tarihte yapılmayacağı kesinleştiği gibi tam olarak hangi tarihte yapılacağına dair bir bilgi de henüz mevcut değildir (“Turks unyielding”, 1922). İsmet Paşa Lozan’a vardığı zaman Fransız konsolosu ve İsviçreli yetkililer tarafından tren istasyonunda karşılanmıştır. Ayrıca kalabalık bir İsviçreli grup İsmet Paşa’ya yoğun sevgi gösterisinde bulunmuştur. İsmet Paşa, kendilerinin kalacakları otelde hiçbir Yunan çalışan istemediklerini kesin ifadelerle İsviçreli yetkililere bildirmiştir (“Allies to unite”, 1922).

13 Kasım 1922 tarihinde İsmet Paşa tarafından Lozan’da bir basın toplantısı düzenlenmiştir. İsmet Paşa’nın Fransızca konuştuğu toplantının ilk konusu Türkiye’nin konferanstaki talepleri olmuş, İsmet Paşa o taleplere yönelik açıklamalar yapmıştır. Ona göre Türkiye öncelikle diğer hükûmetlerle eşitlik prensibini talep etmiştir. İsmet Paşa, konferansta Türkiye’yi demokratik Batı ülkeleri gibi güçlü bir ülke hâline getirebilecek her şeyi talep edeceklerini ifade etmiştir (Fendrick, 1922, s. 2). Yunanlılara Türk birlikleri tarafından mezalim uygulanıp uygulanmadığına yönelik soru üzerine İsmet Paşa öyle bir durumun olmadığını, bu tür iddiaların Türk milliyetçilerini küçük düşürme çabalarından ibaret olduğunu belirtmiştir. İsmet Paşa’ya göre Türk birlikleri, operasyonları sırasında kadın ve çocukları korudukları gibi mümkün oldukça ölümleri en aza indirmek için çalışmışlardır. İsmet Paşa, konuşmasının devamında Birinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinden itibaren yaşanmış olan gelişmeleri özetlemiştir. Ona göre savaşın sonunda Türk halkı tam bir yıkım hâlinde olmasına rağmen Sevr Antlaşması’ndan sonra Türkiye’nin yeniden imarı için çalışılmış, müttefikler tarafından sunulan şartlar iyi niyetle kabul edilmiştir. Buna karşılık Yunanlılar antlaşmalara uymayarak Türkiye’yi savaşıma zorlamışlardır. Savaş, Yunanistan için büyük bir hezimetle sonuçlanmıştır. Türkiye, Yunanistan için büyük bir felakete sonuçlanmış olan Büyük Taarruza başlamadan önce Londra’ya temsilciler göndermiş ve savaşın engellenmesi için her türlü çabayı göstermiştir (“İsmet Pasha, head of delegation”, 1922). İsmet Paşa, savaş sonrasında çok perişan bir durumda olduklarını, tüm kurumlarının yok olduğunu, her şeyi yeniden inşa etmek ve Türkiye’de yeni bir hayat kurmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Ulusal bilinç hızla yükselmiş, Sultan’ın Türkiye’nin gelişmesi ve bağımsızlığına engel olma çabalarına ve yabancı güçlerin işgallerine askerî anlamda örgütlenmek suretiyle engel olunmuştur. Haberin devamında İsmet Paşa’nın zorlanarak da olsa Fransızca konuştuğu, neredeyse hiç duymayacak kadar sağır olduğu ve sorulan soruları dinlemekte önemli oranda güçlük çektiği iddia edilmiştir. Öte yandan haberde *mini general* olarak nitelendirilen İsmet Paşa’nın oldukça şık bir şekilde giyindiği, çok rahat tavırlar sergilediği, basın toplantısı boyunca bazen oturarak bazen de ayakta konuştuğu, sürekli olarak gazetecilerle şakalaştığı dile getirilmiştir. Habere göre İsmet Paşa, Ankara’dan Lozan’a on gün süren uzun bir yolculuktan sonra gelebilmiş, yolculuk sırasında şiddetli bir şekilde soğuk algınlığı rahatsızlığı geçirmiş ve henüz tam iyileşmemiş olduğu hâlde toplantı sırasında iyi bir performans sergilemiştir. Paris’e gidip gitmeyeceğine ilişkin ise kesin bir cevap

vermemiş, kendilerinin Lozan'da olduklarını ve konferansın bir an önce başlamasını istediklerini belirtmiştir. Paşa'ya göre Türk halkı, siyasete karıştığı ve iyi bir yönetim sergileyemediği için Osmanlı Sultanı'nı meşru yönetici olarak tanımayı reddetmiştir. Sonuç olarak, Ankara Hükûmeti Türkiye'ye etkili bir demokrasi getirebilmek için saltanat makamını kaldırmış, sultanın yetkilerini dinî konularla sınırlamış ve o şartlar altında İstanbul'da ikamet etmesine izin vermiştir ("İsmet says", 1922). İsmet Paşa, konuşmasının devamında konferansın gecikmesinden İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'u sorumlu tutmuştur. Ona göre Curzon, Lozan'a müttefiklerle uzlaşmış olarak ve elinde bir ultimatomla gelmek için çabalamaktadır. Curzon, Bulgaristan, Avusturya ve Macaristan'a yaptığı gibi Türkiye'ye de kendi şartlarını dayatmak istemektedir. Fakat bu ülkeler ile Türkiye'nin durumu aynı değildir, onlar savaşta yenik çıkmışken Türkiye Lozan'a galip devlet olarak gelmiştir ("Turks warns Allies", 1922). *New York Tribune*, bu haberi olduğu gibi aktarmış, haberin devamında bir yorum yapmamıştır.

Müttefikler arasında yapılan görüşmeler sonucunda Lord Curzon, Henri Poincaré ve Benito Mussolini arasında ortak bir mutabakata varıldıktan sonra konferansın başlatılmasına karar verilmiştir. Böylece ortak bir müttefik cephesine karşı İsmet Paşa'nın müttefikleri birbirlerine karşı kullanması imkânsız hâle gelmiş olacaktır. Bunun üzerine Türk heyeti adına yapılan açıklamada müttefikler arasında konferans öncesinde bir antlaşma yapılması ve konferansın ona göre yürütülmek istenmesi durumunda kendileri konferansa katılmayabileceklerdir. Müttefikler tarafından bu açıklamaya verilen cevapta tüm konferanslar öncesinde müttefiklerin ortak bir mutabakat üzere hareket ettikleri ve bunun mutlak bir durum olduğu bildirilmiştir. Bu gelişmeler yaşanınca İsmet Paşa, Paris'e giderek Fransız Başbakan Poincaré ile görüşmeye karar vermiştir. İsmet Paşa'nın ikili görüşme sırasında Fransız devlet adamı Henry Franklin Bouillon tarafından Kemal Paşa'ya verdiği iddia edilen bazı sözleri gündeme getirmesi beklenirken bu ihtimal İngilizleri önemli ölçüde tedirgin etmiştir. Londra'nın beklentisi, Fransızların aracı rolüne girmeleri değil, müttefiklerle birlikte ortak hareket etmeleridir. İsmet Paşa, Poincaré ile görüşmek üzere 14 Kasım 1922 günü sabah saatlerinde Lozan'dan Paris'e hareket etmiştir. Fransız Hükûmeti tarafından, Büyük Britanya Hükûmeti'nin bilgisi olmadan İsmet Paşa ile hiçbir konunun görüşülmeyeceğine yönelik teminat verilmiştir ("Allies will confer", 1922). Muhtemel bir Türk-Fransız gizli antlaşması İngilizleri tedirgin etmiştir.

İsmet Paşa Paris'te

İsmet Paşa, Ankara Hükûmeti'nin Paris temsilcisi Ferit Bey vasıtasıyla Fransız Başbakan Henri Poincaré tarafından Paris'e davet edilmiş ve daveti kabul ederek Paris'e gitmeye karar vermiştir (Fendrick, 1922, s. 3). Paris'e hareketinden önce Associated Press ajansının sorularını cevaplamış olan İsmet Paşa, müttefiklerin Ankara delegelerini Türklerle ilgili konularda tek yetkili kabul etmelerinin memnuniyet verici olduğunu, aksi hâlde Sultan veya İstanbul'daki hükûmetin Lozan'a böyle bir delegasyon gönderemeyeceklerini belirtmiştir. O sırada Lozan'daki Palace Hotel'in tüm odalarının Türk, Fransız ve Japon delegeleri tarafından kapatıldıkları haberi duyulmuş, Fransızlar ile Türklerin aynı otelde konaklayacak olmaları kaygılara sebep olmuştur ("İsmet Pasha goes to Paris", 1922). İsmet Paşa'nın Paris'e gitmeye karar vermesi üzerine İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon ile görüşmüş olan Fransız Başbakan Henri Poincaré, Fransa'nın Büyük Britanya ile birlikte hareket edeceğini, Türkler'in diplomatik taktiklerine prim verilmeyeceğini ve Paris'te müttefiklerin bilgisi dışında İsmet Paşa ile hiçbir konuda müzakere yapılmayacağını belirterek teminat vermiştir. Poincaré ayrıca Lozan'da görüşülecek konuların ele alınması amacıyla Curzon'u Paris'e davet etmiştir ("Clash reported", 1922).

Amerikan basını İsmet Paşa'nın Paris'e davet edilmesinin yanı sıra seyahat sürecini ve sonrasını da yakından takip etmiştir. Buna göre, İsmet Paşa, 14 Kasım 1922 tarihinde Lozan'dan ayrılarak Paris'e hareket etmiştir. Paris'e varır varmaz gazetecilerin sorularını yanıtlamış; müttefiklerin birleşik bir cephe hâlinde ve ellerinde hazır bir antlaşma protokolü ile konferansa katılmaları durumunda kendilerinin konferansta yer

almayacaklarını, herhangi bir yabancı etkisini kabul etmeyeceklerini ifade etmiştir. Ona göre böyle bir durumda konferansın yapılmasına lüzum kalmayacaktır (“İsmet renew threat”, 1922). İsmet Paşa, Poincaré ile görüşükten sonra basın mensuplarına açıklamalarda bulunmuştur (Şimşir, 1990, s. 105). Paşa, görüşmeden çok memnun bir şekilde ayrıldığını belirtmiş olmakla birlikte görüşmenin içeriğine dair herhangi bir açıklama yapmamıştır (“İsmet is pleased”, 1922).

Basına yansıdığı kadarıyla, bir başka husus olarak Fransız hükümet merkezi Quai d’Orsay’daki görüşmenin içeriği ne olursa olsun Lozan’daki görüşmelere etki etmeyeceği, üstelik çoğunlukla İstanbul’daki durumun konuşulduğu iddia edilmiştir. İsmet Paşa, tebessümlü bir yüz ifadesiyle, Türkiye’nin tek amacının barış olduğunu ve Lozan’dan bunun aksi bir sonuç çıkması durumunda Ankara’daki Büyük Millet Meclisi’nin bu nedenle suçlanamayacağını ifade etmiştir (“İsmet meets Poincaré”, 1922). Henüz bir yıl önce ortaya çıkmış olan Yeni Türkiye’nin korkulacak bir devlet olmadığını, aksine dünyanın en modern ve en demokratik ülkesi olduğunu iddia etmiştir. Amerika sömürgelerinin bağımsızlık için savaştıkları gibi kendilerinin de dört yıl boyunca bağımsızlık için savaştıklarını, tek isteklerinin diğer Balkan ülkeleri gibi bağımsızlık olduğunu ve kazandıkları savaşın kendilerine bu talepte bulunma hakkını sağladığına inandığını ifade etmiştir. Mudanya Mütarekesi imzalandığı andan itibaren Türkiye tarafından en küçük bir ihlal yapılmadığını ve Türkiye’nin sonuna kadar imzasının arkasında olduğunu eklemiştir. İsmet Paşa’ya göre, Türkiye’yi en iyi anlayacak konumda bulunan ülke Amerika’dır ve Amerika’nın Lozan Konferansı’na katılmayacak olması kendileri açısından üzücü bir durumdur. Amerikalılar Yeni Türkiye hakkında yeteri kadar bilgi sahibi değildirler ve bu nedenle Amerikan vatandaşlarının bazıları Türkiye hakkında çeşitli olumsuz ifadeler kullanmıştır. Konuyu buradan vergi meselesine bağlayan İsmet Paşa, Türkiye’de tüm yabancılara eşit muamele yapıldığını, Amerika’da da yabancılara aynı işlemlere tabi olduklarını, Amerika devletinin yabancılardan vergi toplama hakkına sahip olduğu gibi Türkiye’nin de aynı hakka sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre Türkiye’nin kapitülasyonlar yerine sunduğu yeni sistem, Amerikalılar dâhil tüm ticaret dünyası için daha büyük avantajlar sunmaktadır ve bağımsız bir Türkiye’de Amerikan menfaatleri teminat altında olacaktır. Bağımsız olmayan bir Türkiye’de hiç kimsenin çıkarlarına teminat verilemeyecektir (“İsmet plays up to us”, 1922). İsmet Paşa, Amerikan basınına verdiği demeçlerde sıklıkla Amerika’nın Türkiye’deki çıkarlarına vurgu yapmış, böylece Amerikan kamuoyunun desteğini temin etmeye çalışmıştır.

Amerikan basını Türk-Amerikan ilişkilerinin yanı sıra İsmet Paşa ile de yakından ilgilenmiştir. Örneğin, *The New York Tribune*’de yer alan bir haberde İsmet Paşa’nın Poincaré ile görüşmesinin beklenenden çok daha uzun sürdüğü, bunun en önemli nedeninin İsmet Paşa’nın işitme sorunundan kaynaklandığı iddia edilmiştir. Habere göre İsmet Paşa’nın kulakları neredeyse sağırılık derecesinde zor işitmektedir ve Poincaré, söylediklerinin İsmet Paşa tarafından anlaşıldığından emin olmak için çok çaba göstermiştir (Forrest, 1922, s. 1).

Londra kaynaklı bir habere göre İngiltere, Fransa ve İtalya’nın Lozan Konferansı’nda ortak hareket etme konusundaki uzlaşmaları Türk heyetini tedirgin etmiş, müttefiklerin İsmet Paşa’nın önüne bir protokol metni koyarak kabul veya ret konusunda kendisinden nihai bir karar istemelerinin muhtemel olduğu göz önünde bulundurulmuştur. Habere göre Türkler’in bu kaygısı yersiz değildir, çünkü Sevr Antlaşması tam olarak öyle bir ortamda imzalanmıştır, müzakere yapılmadan, önceden hazırlanmış olan bir metin imzalatılmıştır. Öte yandan müttefik yetkili çevrelerine göre diplomatik atakta olan taraf müttefikler değil Ankara’dır. Ankara, kapitülasyonlar ile Suriye sınırı gibi birtakım konularda geri adım atmayacağını henüz konferans başlamadan açıkça dile getirmiş, bilhassa Suriye sınırı konusu Londra’da alarmın çalmasına sebep olmuş ve İngiliz Hükümeti bunun üzerine ısrarla müttefiklerden ortak mutabakat istemiştir. Haberin devamında İngiltere’nin ısrarlarına rağmen tüm konularda müttefikler arasında mutabakatın imkânsız olduğu, konferans boyunca çok

sayıda konunun müzakere edileceği, bu nedenle üzerinde uzlaşılacak konuların bile gözden geçirilmek zorunda kalınacağı vurgulanmış, İsmet Paşa ile en çetin müzakerelerin Batı Trakya, Suriye sınırı ve kapitülasyonlarla ilgili görüşmeler sırasında yaşanacağı iddia edilmiştir (“British for Capitulations”, 1922).

İsmet Paşa Paris’te bulunduğu sırada Lord Curzon’un da Paris’e giderek Poincaré ile görüşeceği iddia edilmiştir. İddialara göre İngilizlerin Fransızlardan cevabını öğrenmek istedikleri en önemli konu, konferansta Türklerin uzlaşmaz bir tutum takınmaları durumunda ne yapılması gerektiği hususu olmuştur. *Chicago Tribune*’deki bir habere göre İsmet Paşa, Curzon-Poincaré ikili görüşmesine, kendisi Paris’te bulunduğu hâlde davet edilmediği için oldukça kızgındır ve ikili görüşmede alınması muhtemel bazı gizli kararların Lozan’da sorunlara sebep olabileceğini düşünmüştür (“Henry in Paris, Curzon in Paris”, 1922). Curzon’un İsmet Paşa-Poincaré ikili görüşmesinden rahatsız olmasına benzer şekilde bu defa İsmet Paşa Curzon-Poincaré görüşmesinden tedirginlik duymuştur.

İsmet Paşa, Paris’te bulunduğu sırada açıklamalar yapmaya ve Amerikan basınının büyük oranda ilgisini çekmeye devam etmiştir. Ona göre Yeni Türkiye’de Amerika devleti hiçbir konuda hak iddia edemez, çünkü Amerika’nın sahip olduğu haklar eski hükümetlerin döneminde gerçekleşmiştir ve Yeni Türk Hükümeti kazandığı zaferle yeni bir devlet kurduğu gibi eskiden kalma tüm hakları geçersiz kılmıştır. Yeni Türkiye her şeye sıfırdan başlamaktadır. Habere göre aslında İsmet Paşa, Amerika ile resmî bir antlaşma imzalamayı ima etmiştir, çünkü Amerika resmî olarak Lozan’da yer almayacaktır, dolayısıyla orada alınacak kararların hiçbiri Amerika için geçerli olmayacaktır. Bu durumda eğer Amerika Türkiye’deki çıkarlarını korumak istiyorsa Türkiye ile yeni bir antlaşma imzalamak zorundadır. O dönemde Amerika’nın Türkiye’deki çıkarlarının dinsel azınlıkları da kapsayan moral ve dinî çıkarlar, kapitülasyonlar ve Boğazların statüsü üzerinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Türklerin planı tam bağımsız bir ülke esasına dayanmaktadır ve bu esas kabul etmemenin tek yolu savaş gibi görünmektedir. Azınlık hakları konusunda ise Türklere göre Türkiye’de çok fazla azınlık olmadığı için bu konu büyük bir sorun teşkil etmeyecektir. Kapitülasyonlar meselesine gelince İsmet Paşa, Paris’e adım attığı andan beri “kapitülasyonların tamamen kaldırılmış olduğunu” söylemiştir. Habere göre Amerika kapitülasyonlar konusunda Türkiye’den istediğini koparabilecektir çünkü Amerika’nın ticarete ve Türkiye’nin de acilen paraya ihtiyacı vardır. Bu durumda iki devletin anlaşmaması için bir sebep bulunmamaktadır. İsmet Paşa’ya göre Türkiye’de elçilikler dışında dokunulmaz bölgeler olmayacaktır. Yabancı okullar Türk kanunlarına tabi olacakları gibi bu okullarda Türkçe öğretilen ve tarih ile coğrafya derslerine Türk öğretmenler girecek olup yabancı okullar Türk otoritelerinin denetimine tabi olacaklardır. Yabancı hastaneler ile yetimhaneler de Türk kanunlarına tabi olacaklardır. İsmet Paşa, Türkiye’nin Boğazlarla ilgili olarak Milletler Cemiyeti yönetimini kabul edebileceğini, Çanakkale’de Boğazların denetiminden sorumlu birlik için bir karakol kurulabileceğini ve orada birkaç yüz askerden oluşan bir birliğin bulundurulabileceğini fakat söz konusu askerlerin İngiliz veya Fransız olamayacaklarını ifade etmiştir. Anadolu’dan bir milyondan fazla Hristiyan’ın zorunlu göçe tabi tutulduğuna yönelik iddialar ise İsmet Paşa tarafından reddedilmiş, Anadolu’da toplam Hristiyan nüfusunun bile o kadar olmadığı belirtilmiştir. İsmet Paşa, Türkiye tarafından Hristiyan halka yönelik Anadolu’yu terk etmeleri yönünde bir talimat verilmediğini, Hristiyanların topluca göç ettiklerinin doğru olduğunu fakat göç edenlerin tamamen gönüllü ve kendi istekleri ile gittiklerini dile getirmiştir. İsmet Paşa, İzmir’in Yunan işgalinden kurtarılması sırasında on sekiz ile otuz beş yaş arasındaki gayrimüslim erkeklerin İzmir’den zorunlu göçe tabi tutulduklarını ve bu tedbirin, Yunanlıların Türkiye’nin içinden saldırılar düzenleyebilme ihtimaline karşı alındığını bildirmiştir. Fakat Paşa’ya göre artık tehdit ortadan kalkmış, Hristiyan halk kalıp gitmek konusunda tamamen serbest bırakılmıştır (“Our rights ended”, 1922).

Paris'ten Lozan'a hareket etmeden önce basın mensuplarıyla bir araya gelmiş olan İsmet Paşa bazı açıklamalarda bulunmuştur. İsmet Paşa, Ankara Meclisi tarafından kendisine barış antlaşmasının imzalanması konusunda tam yetki verildiğini fakat yaşanan gelişmelerden ötürü tatmin edici bir sonuç alınamayacağından emin olmadığını ifade etmiştir. Ona göre barışın önündeki en büyük engel müttefiklerin tutumudur, o nedenle konferansın sonunda barış mı yoksa savaş mı çıkacağı belli değildir. İsmet Paşa, Paris'te bulunduğu süre boyunca defaten müttefikler arasında konferanstan önce muhtemel bir antlaşmanın sağlanması ihtimalinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş, böyle bir tutumun müzakerelere tamamen engel olacağını bildirmiştir. İsmet Paşa, Boğazlarla ilgili Ankara'nın tavrının net olduğunu, bu konuda Avrupa'nın görüşlerinin değil kendi fikirlerinin kendileri için önemli olduğunu, Boğazların tüm taraflarla ortak çözümünden yana olduklarını dile getirmiştir. Habere göre İsmet Paşa, İngiliz ve Fransız birliklerinin Boğazlarda bulundurulmalarının sorun olmayacağını ima etmiştir. Haberin devamında İsmet Paşa'nın kesin bağımsız bir Türkiye fikri ile konferansa katılacağı, bu konuda müttefiklerle muhtemel bir anlaşmazlık durumunda İsmet Paşa'nın konferansı terk edeceği iddia edilmiştir. Haberde, her ne kadar tebessümlü bir yüz ifadesi ile mutlu bir görüntü vermeye çalışsa da aslında İsmet Paşa'nın konferansa katılmak istemediği iddia edilmiş, bunun en temel sebebinin İngilizlere olan güvensizlik olduğu belirtilmiştir. Ardından İsmet Paşa'nın entelektüel zekâsına ve askerî dehasına vurgu yapılarak Türk ordusunu organize eden ve nihai zafere ulaştıran kişinin İsmet Paşa olduğu dile getirilmiş, ulusalcıların şifresi olduğu iddia edilen ve İsmet Paşa'ya ait olduğu vurgulanan "Eğer bu sene kazanamazsak gelecek sene veya bir sonraki sene kazanırız" cümlesine yer verilmiştir. Müttefiklerin Türkiye'ye yeniden Alman nüfuzu yönündeki kaygılarına yönelik bir soru üzerine İsmet Paşa, tüm yabancılara uygulanacak olan kanunların Almanlara, Ruslara ve diğer yabancılara uygulanacağını belirterek kendileri için en önemli hususun bütün gayrimeşru müdahalelerden uzak, özgür bir ülke kurulması olduğunu vurgulamıştır ("Turks don't object to British", 1922).

İsmet Paşa'nın Yeniden Lozan'a Geçmesi ve Konferansın Açılışı

Lozan Konferansı bir hafta ertelemeyen sonra 20 Kasım 1922 tarihinde başlamıştır. Henry Wales'in iddiasına göre, Amerikan Başkanı Woodrow Wilson'ın tüm barış antlaşmalarının açıkça yapılması, gizli antlaşma yapılmaması yönündeki prensibine rağmen Lozan Konferansı'nın büyük bir gizlilik içinde yapılmasına karar verilmiştir (Address of President Wilson, 1918, s. 5). Ona göre her görüşmeden sonra İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilciler arasında ayrı bir görüşme yapılacak ve ortak bir basın bildirisi hazırlanarak basın mensuplarına dağıtılacaktır (Wales, 1922, s. 1). Müttefiklerin konferans ile ilgili aldıkları bu sansür kararı gazetecilerden büyük tepki toplamıştır ("Diplomats shut out", 1922). İsmet Paşa, müttefikler tarafından alınmış olan gizlilik kararını eleştirmiş, tüm oturumların açık bir şekilde yapılması ve müzakerelerin tamamının yayımlanmasına izin verilmesi gerektiğini savunmuştur. Fakat İsmet Paşa'nın önerisi Lord Curzon tarafından reddedilmiştir ("Turkey forced", 1922).

The New York Times'in haberine göre, amfi tiyatro salonunun ilk sırası başbakanlar, dışişleri bakanları ile diğer konferans delegelerine, salondaki toplam dört yüz koltuğun yaklaşık yarısı ise sekreterlere ayrılmıştır. Salonun arka sıraları delegelerin eşleri, arkadaşları ile Lozan ileri gelenleri içindir. Sahnede elli ülkeden gazetecilerin bulunmalarına izin verilmiştir. Sahneden aşağı bakıldığında savaş sonrası birçok konferansta yer almış çok sayıda tanıdık sima görülmüştür. Haberde Poincaré'in gri eldivenleri ile oldukça mutsuz bir şekilde oturduğu belirtilmiştir. Yüzünde yakın zaman önce geçirdiği hastalığın izleri bulunan Lord Curzon, ülkesini Konstantin'in soktuğu zor durumdan kurtarmak üzere gelmiş olan Venizelos, on beş yıl önce bazı anarşist eylemlerden dolayı İsviçre polisi tarafından Lozan'dan sınır dışı edilmiş olan Mussolini ve nihayet masum görümlü İsmet Paşa'ya vurgu yapılmıştır. İsmet Paşa, kapanış günü konuşmasını yapan bir lise öğrencisi kadar tedirgin ve yapacağı konuşmasının metni ile meşgul bir şekilde oturmaktadır (James, 1922, s. 8).

Konferansın açılış konuşmasını yapmış olan İsviçre Federasyonu Başkanı Robert Haab, en kısa sürede barışın sağlanmasını temenni etmiştir. İkinci konuşmayı yapmış olan Lord Curzon, Lozan Konferansı'nın barışla sonlanmasını umut ettiğini ve savaşın artık geçmişe ait bir olgu olmasını umduğunu ifade etmiştir ("Near East peace parley", 1922). Curzon yerine oturur oturmaz İsmet Paşa oturduğu yerden kalkmış ve kürsüye doğru yürümüştür. İsviçre Başkanı Haab, pek memnun olmadığı açık olan bir ifade ile İsmet Paşa'ya ismini sormuş, *İsmet* yanıtını almış ve İsmet Paşa'yı katılımcılara takdim etmiştir. Ardından konuşmasına başlamış olan İsmet Paşa, Türkiye'nin 1918 yılında Woodrow Wilson tarafından sunulan ilkelere binaen savaşmaktan vazgeçtiği hâlde son üç yıl boyunca haksız saldırılara maruz kaldığını ifade etmiş, tam o sırada Venizelos Lord Curzon'un kulağına eğilerek bir şeyler fısıldamıştır. İsmet Paşa sözlerine devamla Türkiye'nin artık bağımsızlığını kazandığını, kendi işlerini yürütebilecek bir ulusun sahip olduğu tüm haklara sahip olduğunu, Lozan'a tam bir iyi niyet ve barış amacıyla geldiğini, diğer ülkelerin de aynı iyi niyetle gelmiş olduklarını umduğunu ifade etmiştir (Wales, 1922, s. 2).

İsmet Paşa'nın Lozan Konferansı'nın açılış seremonisinde kararlı ifadelerle yapmış olduğu konuşma Amerikan basınında geniş yer bulmuştur ("Near East meet opens", 1922). Ardından Başkan Haab, konferansın bir sonraki gün öğleden sonra devam edeceğini belirterek oturumu kapatmıştır. Haberin yazarına göre açılış oturumundaki olumlu havanın aksine konferans birçok uzun ve tatsız tartışmaya sahne olacak, Türkler İngiliz-Fransız karşıtlığını kullanmak için her şeyi yapacaklardır. Diğer taraftan İngilizler tarafından hazırlanmış olan ve on beş maddeden oluşan müzakere taslağı Türklere zor anlar yaşatacak, tüm konularda uzlaşmaya varmak neredeyse imkânsız olacaktır. Haberin devamında yazar, İsmet Paşa'nın büyük tedirginlik duyduğu muhtemel müttefik ortak mutabakatının imzalanmamış olmasının İtalyan Başbakanı Mussolini'nin takındığı tavırdan kaynaklandığını belirtmektedir. Günler boyunca İngiltere, Fransa ve İtalya hükümetleri arasında devam etmiş olan görüşmelerin baş figürü Mussolini olmuş, Poincaré ve Curzon'un kendisini Lozan'a davet etmelerine aldırış etmediği gibi onları kendisinin bulunduğu Montrö'ye âdeta ayağına çağırmıştır. Curzon ve Poincaré, Montrö'nün Territet bölgesine giderek Mussolini ile buluştuktan sonra üçü birlikte Lozan'a gelmişlerdir. Konferansın ilk gününün sabahında üçlü arasında gerçekleşen görüşme sırasında Mussolini yeniden sert bir üslup takınmış, İtalya'nın müttefiklerin hizmetçisi rolünden bıktığını dile getirmiştir. Ardından en önemlisini, On İki Adaların oluşturduğu İtalya'nın resmî taleplerini ifade etmiştir. Müttefikler için büyük sorun teşkil etmiş olan Mussolini'nin bir başka görüşü ise Rusların konferansta yer almaları gerektiğini savunmuş olmasıdır. Ona göre Türkler haklıdır ve Boğazlarla ilgili konular Rusya'yı doğrudan ilgilendirmektedir (Wales, 1922, s. 3). Mussolini ayrıca Curzon ve Poincaré arasında varılmış olan mutabakat metnini imzalamayı reddetmiştir. Böylece İsmet Paşa'nın tedirginlik duyduğu bir mesele sorun olmaktan çıktığı gibi İngilizlerin beklentisinin aksine müttefik ortak mutabakatını bozanlar Fransızlar değil İtalyanlar olmuştur. Her durumda bundan en çok faydalanan ülke Türkiye olmuştur.

Associated Press'in Paris muhabiri ilginç bir iddiada bulunmuştur. Ona göre Ankara Hükümeti tarafından İsmet Paşa'ya bazı kesin talimatlar verilmiş, İsmet Paşa'nın konferans boyunca o talimatlara göre hareket etmesi istenmiş, aksi hâlde kendisine verilen talimatlara aykırı hareket etmesi durumunda İsmet Paşa, Türkiye'ye döndüğü zaman kendisinin asılarak idam edileceği ifade edilmiştir. Haberin devamında ise Ankara Hükümeti'nin İsmet Paşa'ya verdiği en sert talimatın kapitülasyonların kaldırılması ile ilgili olduğu, İsmet Paşa'nın bu konuda vereceği ufak tavizlerin bile ülkeye döndüğü zaman kendisine pahalıya mal olacağı, ağır bir şekilde cezalandırılması ya da idam edilmesine dahi sebebiyet verebileceği dile getirilmiştir ("Get terms", 1922). Nihayet biri diğerinden ehemmiyetli ve çözülmesi zor gibi görünen birçok sorunun ele alınacağı konferansın ilk gününde İsmet Paşa Türkiye'yi başarıyla temsil etmiş, konferansın eşit şartlar altında gerçekleştirilmesini kabul ettirmiştir. (Meray, 1969, s. 4).

Sonuç

Millî Mücadele'deki başarılarının yanı sıra Mudanya Mütarekesi'nde Ankara Hükûmeti'ni temsil etmesi İsmet Paşa'nın tanınırlığının artmasında etkili olmuştur. Lozan Konferansı'nda Türkiye'yi temsil edeceğinin ilan edilmesiyle birlikte askerî kişiliğinin yanı sıra siyasi kişiliği ile de ön plana çıkmış olan İsmet Paşa, dünya kamuoyu tarafından yakından izlenmeye başlanmıştır. Özellikle Amerika'da çok merak edilen bir devlet adamı hâline gelmiştir. Lozan Konferansı'na uzanan süreçte, konferansta ve sonrasında İsmet Paşa'nın açıklamaları, konuşmaları ve hatta kişisel özellikleri Amerikan basın organları tarafından yakından takip edilmiştir. Baş delege seçilmesinden, Lozan'da konferansın açılışına kadar Amerikan basınında İsmet Paşa ile ilgili çok sayıda haber yer almıştır. Amerikan gazetelerinin muhabirleri İsmet Paşa ile basın toplantıları düzenlemiş, kendisinden Türkiye'nin konferanstaki taleplerini öğrenmeye çalışmışlardır.

İsmet Paşa, Amerikan basını ile iyi bir iletişim kurmaya özen göstermiş ve gazete muhabirlerinin tüm sorularını içtenlikle cevaplamaya çalışmıştır. Basın toplantılarında Amerikan kamuoyunun dikkatini Lozan Konferansı'na çekmeye çalışmış ve üstelik konferansa Amerika Birleşik Devletlerinden temsilcilerin katılması gerektiğini açıkça ifade etmiştir.

İsmet Paşa'nın gerek askerî ve gerekse siyasi kişiliği Amerikan basınına oldukça dikkatini çekmiştir. Onun Türkiye için doğru bir tercih olduğu belirtilerek askerî ve politik zekâsına çeşitli gazetelerde sıklıkla vurgu yapılmıştır. İsmet Paşa'nın Amerikan basını ile iyi ilişkiler kurması, Amerikan basınına İsmet Paşa hakkındaki olumlu izlenimlerini pekiştirmiştir. Bununla birlikte İsmet Paşa'nın Türkiye için yanlış bir tercih olduğu, konferans sürecinde başarı kaydetmesinin zor görüldüğü, işitme sorunu yaşadığı gibi bir takım haber/yazılar da bazı Amerikan gazetelerine yansımıştır.

Amerikan basın organları, Mudanya Mütarekesinin nihayete ermesinden, Lozan Konferansı'nın açılışına uzanan süreçte İsmet Paşa'yı yakından takip ederek sayfalarında konuya ilişkin tüm gelişmelere yer vermeye çalışmışlardır. Amerikan basını bu süreçte İsmet Paşa'yı anbean takip ederek ilgiyi İsmet Paşa'nın ve dolayısıyla Türkiye'nin üzerine çekmiş, böylelikle bir kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Amerikan basın organlarına yansıyan haberlerde Amerikan politik ayrışmasına göre yayınlar yapılmasından ziyade, Amerika'nın Türkiye'deki çıkarları üzerinde durulduğu, İsmet Paşa ile yapılmış olan görüşmelerde ziyadesiyle bu hususa dikkat çekildiği anlaşılmaktadır. Nihayetinde Amerikan basını nezdinde İsmet Paşa'nın kendinden emin, kararlı ve ciddi bir duruş sergilemiş olduğu ve Türkiye'yi başarılı bir şekilde temsil ettiği söylenebilir.

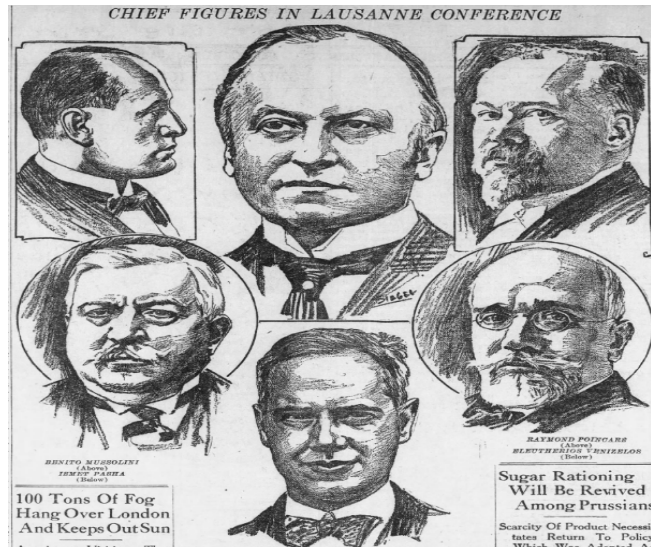
Kaynakça

- Allied Ultimatum Handed Kemalists, State of Siege in Constantinople Threatened by Entente High Commissioners. (1922, November 08). *The Buffalo News*, 1.
- Allies Demand Turk Meet Truce Terms. (1922, November 10). *The Buffalo News*, 1.
- Allies Split as Turk Grows More Hostile. (1922, November 11). *Chicago Tribune*, 1.
- Allies to Unite in Siege Call for Constantinople. (1922, November 13). *New York Herald*, 6.
- Allies will Confer then Meet Turks. (1922, November 15). *The New York Times*, 3.
- Atatürk, K. (1927). *Nutuk*, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bilsel, M. C. (1998). *Lozan C.II*, İstanbul: Sosyal Yayınları.
- British and Turks Clash in Capital. (1922, November 09). *The Buffalo News*, 1.
- British for Capitulations, but do not Plan to Present Fully Drafted Treaty to Turks. (1922, November 16). *The New York Times*, 3.
- Chief Figures in Lausanne Conference. (1922, November 19). *The Baltimore Sun*, 16.
- Clash Reported as Near Eastern Broil Clears Up. (1922, November 15). *Daily News*, 2.
- Constantine B. (1922, November 03). Turks Regard Army as Best Bet at Parley. *The Buffalo News*, 3.
- Constantine B. (1922, October 31). Turks Soviets at Parting of Ways Belief. *The Buffalo News*, 2.
- Delay Means Disaster. (1922, November 09). *Fall River Globe*, 11.
- Diplomats Shut Out World from Turkish Parley. (1922, November 21). *Daily News*, 2.
- Fendrick, R. (1922, November 13). Turks Disappointed. *Chicago Tribune*, 2.
- Fendrick, R. (1922, November 14). Hopes U. S. will Act. *Chicago Tribune*, 2.
- Fendrick, R. (1922, November 15). Turks Balk at Allies' Scheme to Fix Peace. *Chicago Tribune*, 3.
- Forrest, W. (1922, November 16). Allies will Stand Together at Lausanne Poincaré Tells Ismet Pasha Leader of the Angoristas. *New York Tribune*, 1.
- Get Terms of Be Hanged. (1922, November 21). *Chicago Tribune*, 2.
- Henry in Paris Curzon in Paris. (1922, November 18). *Chicago Tribune*, 2.
- İnönü, İ. (1998). *İsmet İnönü'nün Hatıraları: Büyük Zaferden Sonra Mudanya Mütarekesi ve Lozan Antlaşması I*. İstanbul: Yenigün.
- Ismet Goes to Meeting. (1922, November 10). *The New York Daily News-Times*, 5.
- Ismet is Pleased. (1922, November 16). *The Bristol Herald Courier*, 1.
- Ismet Meets Poincaré. (1922, November 16). *Chicago Tribune*, 2.
- Ismet Pasha Can't Hear. (1922, December 17). *The Brooklyn Daily Eagle*, E5.
- Ismet Pasha Goes to Paris, Leaves Lausanne to Discuss Conference Affairs with the French. (1922, November 15). *The New York Times*, 3.
- Ismet Pasha, Head of Delegation, Tells of Stopping Victorious Army on Arbitrary Line. (1922, November 13). *The Boston Globe*, 18.

- Ismet Plays up to Us, says that Turkey is Fighting for Freedom, as Colonists did. (1922, November 16). *The New York Times*, 3.
- Ismet Reaches Lausanne Turkish Delegate Expresses Regret at Postponement of Conference. (1922, November 13). *The New York Times*, 2.
- Ismet Renew Threat to Quit Conference. (1922, November 15). *The Buffalo News*, 1.
- Ismet Says Turks Want National Rights, will Demand at Lausanne Merely to be dealt with as Responsible Government. (1922, November 14). *The New York Times*, 2.
- Jaeschke, G. (1989). *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi II: Mudanya Mütarekesinden 1923 Sonuna Kadar (11 Ekim 1922 – 31 Aralık 1923)*. Ankara: TTK Basımevi.
- James, E. L. (1922, November 10). Kemal to Demand Allies Relinquish World War Gains. *The New York Times*, 3.
- James, E. L. (1922, November 11). Allied Commission Threatens Kemal with Armed Action. *The New York Times*, 3.
- James, E. L. (1922, November 13). Lausanne Conference Put Off till Nov. 20: French Premier Yielded to British Threat not to Attend the Meeting at all. *The New York Times*, 2.
- James, E. L. (1922, November 21). Pious Peace Hopes Voiced at Lausanne. *The New York Times*, 8.
- Karacan, A. N. (1993). *Lozan Konferansı ve İsmet Paşa*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Medlicott, W. N., Dakin, D., & Lambert, M. E. (Eds.). (1972). *Documents on British Foreign Policy 1919-1939*. London: Her Majesty's Stationery Office.
- Meray, S. L. (1969). *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler, Takım I, Cilt I, Kitap I*, Ankara: Ankara Üniversitesi, SBF Yayınları.
- Millî Hükûmetimizin Müttefiklere Cevabı. (1922, 31 Ekim). *Vakit*, 1.
- Near East Conference Date Set. (1922, October 31). *The Los Angeles Times*, 15.
- Near East Meet Opens Turk Delegate Confident. (1922, November 20). *The La Crosse Tribune*, 1.
- Near East Peace Parley Opens at Lausanne Today. (1922, November 20). *The North Adams Transcript*, 1.
- Our Rights Ended Ismet Pasha Says. (1922, November 17). *The New York Times*, 3.
- Peace in Near East Aim of Kemalists Ismet Pasha Says. (1922, November 01). *The Brooklyn Daily Eagle*, 1.
- Sarıhan, Z. (1996). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV: Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921 – 20 Kasım 1922)*. Ankara: TTK Basımevi.
- Şimşir, B. N. (1990). *Lozan Telgrafları Türk Diplomatik Belgelerinde Lozan Barış Konferansı Cilt I (Kasım 1922-Şubat1923)*. Ankara: TTK Basımevi.
- Sonyel, S. R. (1991). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II: Büyük Millet Meclisi'nin Açılışından Lozan Anlaşmasına Kadar*. Ankara: TTK Basımevi.
- Sonyel, S. R. (2006). *Gizli Belgelerle Lozan Konferansı'nın Perde Arkası*, Ankara: TTK Yayınları.
- Tansel, S. (1974). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar IV*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- TBMM Gizli Celse Zabıt Ceridesi. (1922, 2 Kasım). 1. Dönem, 3. Yasama Yılı, 3. Cilt, 131. Birleşim, 997-998.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1922, 3 Kasım). 1. Dönem, 3. Yasama Yılı, 24. Cilt, 132. Birleşim, 378-386.

- Turan, Ş. (2000). *İsmet İnönü, Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Turkey Forced into Minor Role at Peace Parley. (1922, November 22). *Daily News*, 2.
- Turkish Situation Serious, Allies Warned Delay in Holding Conference Would Mean Disaster. (1922, November 09). *Times Herald*, 1.
- Turks Agree to Peace Parley in Switzerland Ismet Pasha is Foreign Minister. (1922, October 28). *Chicago Tribune*, 7.
- Turks don't Object to British at Chanak but Ismet Says They Mustn't Stay in Constantinople or Restrict Turkish Control. (1922, November 18). *The New York Times*, 2.
- Turks Reach Lausanne Amazed at Postponement. (1922, November 13). *Daily News*, 2.
- Turks Unyielding Allies not Agreed. (1922, November 14). *The New York Times*, 2.
- Turks Warn Allies Against Parley Delay. (1922, November 14). *New York Tribune*, 1.
- Unity of Allies in Turkey Assured, French View Changing. (1922, November 08). *The New York Times*, 17.
- Wales, H. (1922, November 12). Turk Ready to Talk Peace; no one to talk to, Allies Haggling Halts the Opening of Parley. *Chicago Tribune*, 5.
- Wales, H. (1922, November 21). Parley On: Diplomacy Rules. *Chicago Tribune*, 1.
- Wales, H. (1922, November 21). Turks Blame Wilson. *Chicago Tribune*, 2.
- Wales, H. (1922, November 22). Russia Backed by Mussolini in Turk Parley, Insists Reds Have Voice in Treaty. *Chicago Tribune*, 3.
- Wilson, W., (1918). *Address of President Wilson to the Congress of the United States*. No. 765. Washington: Woodrow Wilson Collection Library of Congress.
- Yusuf Kemal Bey İstifa Etti. (1922, 27 Ekim). *Vakit*, 1.

Ekler

Resim I. Lozan'daki ana figürler olarak sunulan bu resimde sol alttaki resmin İsmet Paşa'ya ait olduğu yazılmışsa da bu bilgi doğru değildir, İsmet Paşa diye verilmiş olan bu resmin başka gazetelerde de yer aldığı tespit edilmiştir ("Chief figures, 1922, p. 16).

Resim II. İsmet Paşa'nın oldukça zor işittiğine vurgu yapılmış olan bir karikatür ("Ismet Pasha can't hear, 1922, p. E5).

Extended Abstract

Purpose

This paper aims to focus on the American press evaluations regarding Ismet Pasha and Turkey's interests from the Armistice of Mudanya to the Lausanne Conference. The main question of the research is to understand what was the stance of the American press during the period. There is no unique study of this kind related to the research topic and that is why this study has been conducted. It is believed that ideas in the American press could shed light on Turkish-American relations and the expectations of the two countries from each other. The main object of this paper is to evaluate the news and articles in the American press and to contribute to the literature review.

Design and Methodology

The comparative content analyse method has been preferred for the study which is based on determining related data first and evaluation in comparison with local sources. First, all related news and articles about the subject were determined. Secondly, related news and articles were classified based on the principle of objectivity. Then, a comparison between the news and articles in the American press was done with local press and sources. Finally, the decision was made on the news and articles that going to be included in the study. Many news and articles in the American press related to Ismet Pasha and Turkey's interests during the period make it clear that careful selection is needed. All the information in the press related to the research topic was selected, chronologically sorted and compared to the information in the local resources. After analysing the content of the American press, it is clearly seen that the most important point is Turkey-American relations and American interests regarded to commercial activities in Turkey. Ismet Pasha has tried to convince American authorities that they should participate in the Lausanne Conference so that they may side with Turkey during negotiations. Although America did not join the conference, the American press continued to follow Ismet Pasha before the conference and had some interviews with him.

Findings

The most important findings of this study are that the American press had a great interest in Ismet Pasha's activities and tried to learn about Turkey's stance toward America. Ismet Pasha had tried a lot to convince American authorities that they should participate in the conference. Although Americans were in Lausanne as observers, America had not officially joined the conference. So, Ismet Pasha made some minor threats toward America by saying that Turkey is a new country different from the Ottoman Empire and that all the agreements between the Ottoman Empire and America were invalid. He has added, if America wants to set up relations with Turkey, it is needed to make some new agreements between the two countries. In this way, Ismet Pasha tried to convince America to sign some agreements with Turkey so that America would going to recognise Turkey as a new country. Although America did not join the conference, Ismet Pasha continued to have good relations with the American press which gave him the credit of praise and tribute to the American press. This paper makes it clear that even though America did not participate in the Lausanne Conference, the American press carefully followed Ismet Pasha and was closely interested in Turkey's interests as it was very important for American interest in Turkey.

Research Limitations

There are some limitations to this study many of them related to the objectivity of the American press. First, the subject itself is a limitation which limits the scope of the American press. Second, the American press tried to learn Turkey's stance in order to have a clear understanding of Turkey's behaviour regarding American

interests which prevent a wider view of Ismet Pasha and Turkey. So American press has mostly focused on American interests and there are some points it has not covered during the meetings with Ismet Pasha. Finally, the American press differs from each other which makes it difficult to give the whole picture of the press.

Implications (Theoretical, Practical and Social)

This paper deals with Ismet Pasha and Turkey's interests in American press from the Armistice of Mudanya to the Lausanne Conference. There are two limits to the study; the topic and the time period. So, future studies could focus on different topics in the same time period or before or after a period of a similar topic. Ismet Pasha in the American press during the Conference of Mudanya or during the Lausanne Conference would be valuable topics to be considered.

Originality

There are a few studies which partly focus on the topic. This paper is the first kind of similar studies in terms of its scope and its topic. This is the first general evaluation of the American press about Ismet Pasha which makes it important for the research area.

Araştırmacı Katkısı: Mekki ULUDAĞ (%100)